

6. ÜNİTE: AFETLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE

KONU-1: AFETLER

a. Tehlike, Risk ve Afet

Bir olayın afet kabul edilebilmesi için insanlar, diğer canlılar ve çevre üzerinde etkiler meydana getirmesi gerekmektedir. Afetler; tehlike, maruziyet ve risk kavramlarıyla doğrudan ilişkilidir. Afetlerin kaynağını oluşturan tehlikelerin belli bir zaman ve yerde ortaya çıkarak insan hayatını, mal varlıklarını, beşerî faaliyetleri ve doğal çevreyi olumsuz etkileyebilecek potansiyeli vardır.

Tehlikeler; büyüklüğü, meydana gelme sıklığı, coğrafi konumu, oluş şekli ve etki düzeyi bakımından birbirinden farklıdır.

Ekstrem Hava Olayı: Doğanın akışı içinde gerçekleşen bir olayın aşırı veya sıra dışı şekilde meydana gelmesi ekstrem doğa olayı olarak adlandırılmaktadır.

Ekstrem doğa olaylarının beşerî unsurlar üzerindeki etkileri, meydana geldiği bölge veya ülkenin gelişmişlik seviyesi ve nüfus yoğunluğuna göre farklılık gösterir.

Risk: Bir olayın belirli koşul ve ortamlarda meydana gelme ihtimali ve bu olayın doğurabileceği can, mal, ekonomik ve çevresel gibi değerlerin kaybının gerçekleşme olasılığıdır. Riski belirleyen ana unsurlar:

- İnsan ve onun faaliyetleri
- Doğa ve insan kaynaklı meydana gelen tehlikelerdir.

DİKKAT: İnsanların yaşadığı çevrenin fiziki ve beşerî koşulları risk faktörünü doğrudan etkilemektedir.

Afet: Tehlike arz eden doğal veya beşerî kaynaklı olaylara maruz kalınmasıyla olağan hayat düzenini bozan, can ve mal kaybına neden olan, insanların uyum sağlama kapasitesini aşarak dış yardıma gereksinim duyulan olaylardır.

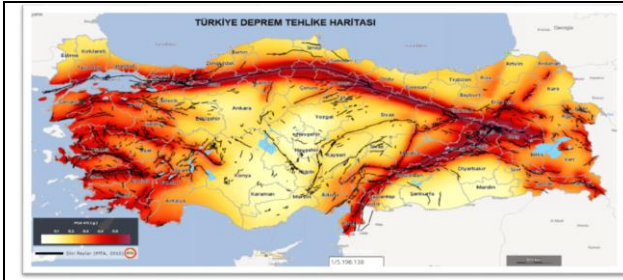
b. Afet Türleri

Afetlerin sınıflandırılması afetlerin oluşum nedeni başta olmak üzere oluşum hızı ve etki alanına göre yapılmaktadır. Dünya genelinde afetler; son yıllarda görülen küresel iklim değişikliği, doğal kaynakların amaç dışı kullanılması, nüfus hareketleri gibi nedenlerle daha fazla yaşanmaktadır. İnsanların önlemek için tüm imkânları seferber etmesine rağmen engel olamadığı olaylara **afet** denir.

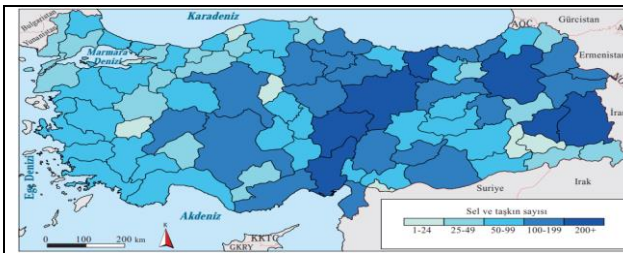
Oluşum Nedenlerine Göre Afet Çeşitleri	
Doğa Kaynaklı Afetler	İnsan Kaynaklı Afetler
<p>* Jeolojik Afetler: Kaynağını yer kabuğu veya yerin derinliklerinden alırlar. Deprem, volkanik faaliyetler</p> <p>* Klimatik-Hidrolojik Afetler: Atmosfer olaylarına bağlı oluşur. Kuraklık, sel vb.</p> <p>* Biyolojik Afetler: İnsan, hayvan ve bitkiler üzerinde hastalık yapıcı, zehirleyici veya ölümcül özellikleri bulunan canlı organizmalar veya bu organizmaların ürettiği biyolojik maddelerden oluşur. Erozyon, salgınlar vb.</p>	<p>Sosyal Afetler: İnsanların yiyecek, içecek, barınma, konaklama gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetlerden oluşur. Bu afetlere savaşlar, terör saldırıları ve göçler örnek gösterilebilir.</p> <p>Teknolojik Afetler: Beşerî faaliyetler ve teknolojik gelişmelerin amaç dışı kullanımından kaynaklanmaktadır. Bu afetlere maden kazaları, nükleer santral kazaları ve ulaşım kazaları örnek verilebilir.</p>

Türkiye'de Afetler

Türkiye, afetlerin sık yaşandığı ülkelerden biridir. Bununla birlikte doğal çevre özelliklerine bağlı çok sayıda tehlike kaynağını barındırmaktadır. Ancak zaman içinde bu olumsuzlukların bir bölümüyle mücadele etme becerisi kazanan Türkiye'nin afetlere karşı önlem alma konusunda belirli bir farkındalık seviyesine ulaştığı görülmektedir.

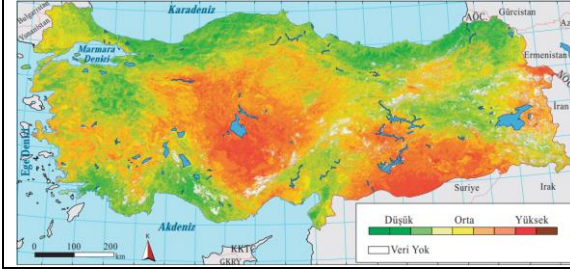
Depremler: Türkiye, Akdeniz-Himalaya Deprem Kuşağı'nda yer aldığından ülkenin hemen her bölgesinde çok sayıda fay hattı oluşmuştur. Bu nedenle aktif fay hatlarının bulunduğu alanlarda depremler meydana gelmektedir. Geçmişten bugüne yaşanan depremlerin istatistiğine bakıldığında Türkiye'de geniş çapta can ve mal kaybına neden olan büyük depremlerin sık aralıklarla meydana geldiği görülmektedir.

Sel ve Taşkınlar: Sel ve taşkınlar, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de en sık görülen ve en çok zarara yol açan afetlerin başında gelmektedir. Bu olayların afete dönüşmesinde doğal ve beşerî faktörler pay sahibidir. Türkiye'nin hemen her yerinde görülebilen bu olaylar, akarsu yataklarına yakın yerleşmelerde daha sık meydana gelmektedir.

Salgın Hastalıklar: Türkiye, coğrafi konumundan dolayı pek çok ülkenin geçiş güzergâhında yer alan önemli bir ülkedir. Bu durum, insan hareketliliğini artırarak Türkiye’de geçmişten bugüne çiçek, küzüm, verem gibi çeşitli salgın hastalıkların görülmesine neden olmuştur.

Erozyon: Türkiye, erozyona maruz kalma konusunda hassas bir bölgede bulunmaktadır. Erozyona maruz kalan toprakların bir kısmı, akarsular vasıtasıyla baraj göllerine taşındığı için barajların kullanım ömürleri kısalmaktadır. Şiddetlenen erozyon nedeniyle ülke topraklarının bir bölümünü çölleşme riskiyle karşı karşıyadır. Ayrıca erozyon, kırsal alanların ekonomik potansiyelini olumsuz etkilediği için bazı sosyal sorunların ortaya çıkmasına da yol açabilmektedir.

c. Bütüncül Afet Yönetimi

Afetlerle baş edebilen bir toplum oluşturmak için tüm tehlikelerin dikkate alındığı; risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemlerin toplumdaki kaynakların kullanılmasıyla gerçekleştirilebildiği bir süreçtir. Bütüncül afet yönetiminin her aşamasında planlama, risk azaltma gibi çalışmalar vardır. Aşamalar, her zaman birbirini takip etmek zorunda olmayıp genellikle iç içedir. Bütüncül afet yönetiminin aşamaları; bir bütünlük içerisinde olup afet öncesi, esnası ve sonrasında uygulanabilecek niteliktedir.

Risk Yönetimi	Bu aşamada afet öncesinde yürütülecek risk ve zarar azaltma ile afete hazırlık çalışmaları kapsamında olası bir afetten etkilenmenin önüne geçilebilmesi amaçlanmaktadır.
Risk ve Zarar Azaltma	Afet oluşma riskinin yerel, bölgesel ve ülkesel bazda yeniden belirlenerek tehlike haritalarının hazırlanması, afet için uygulanacak yasal düzenlemelerin oluşturulması, yapılanma ve afetlere ilişkin yönetmeliklerin yeniden düzenlenmesini kapsar.
Hazırlıklı Olma	Afetin olası sonuçlarına yönelik ihtiyaçların belirlenmesi, tahliye sürecinin şekillendirilmesi, toplanma merkezinin belirlenmesi, acil eylem planının hazırlanması ve afete müdahalede ihtiyaç duyulabilecek malzemelerin yer alacağı bölge teçhizat merkezlerinin kurulmasını kapsamaktadır. Ayrıca erken uyarı sistemlerinin kurulması, kontrol edilmesi, işletilmesi ve güncellenmesi bu aşamada yapılır.
Müdahale	Bu aşamanın amacı olaya en kısa sürede müdahale edilmesi, arama kurtarma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi; gıda, barınma, ilaç, güvenlik gibi zaruri ihtiyaçların karşılanmasını sağlamaktır. Bu aşama; hasar tespitinin yapılması ve enkazların kaldırılmasıyla afet sonrasında oluşabilecek yangın, patlama, salgın hastalıklar, çevreye yönelik tehditler gibi olumsuzluklara karşı önlem almayı da kapsamaktadır.
İyileştirme	Bu aşamanın amacı; afete maruz kalan bölgelerde temel ihtiyaçlar, haberleşme, ulaşım, elektrik, kanalizasyon, eğitim, kalıcı konut, ekonomik ve sosyal hayat gibi hususların normale dönmesi için gerekli çalışmaların yapılmasıdır.
Kriz Yönetimi	Bu aşamada afet esnası ve sonrasında yürütülecek faaliyetlerin bütüncül afet yönetim planına göre mevcut kaynak ve imkânlar dâhilinde en hızlı ve etkili şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Afetler ve Bilgi Kirliliği

Güvenilir bilgi kaynakları sayesinde afet bölgesinde yaşayan halkın afetle ilgili önemli bilgilere ulaşması ve mağduriyetlerinin giderilmesi mümkün hâle gelir. Bunun yanı sıra bilginin yanıltıcı ve usule aykırı şekilde paylaşılması hem afetten etkilenen bireyler hem de karar vericiler üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir.

Afetler ve Savunmasız Gruplar

Afetlerin oluşturduğu etki, afete maruz kalan herkeste aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Örneğin savunmasız gruplar (yaşlılar, kadınlar, çocuklar, özel gereksinimi olan bireyler vb.) afetlerin olumsuz etkilerine daha fazla maruz kalmaktadır. Savunmasız grupların korunması, insan hakları kapsamında uluslararası yasa ve standartlarla sağlanmaktadır. Türkiye, çocuk hakları konusunda ulusal düzeyde çeşitli yasal düzenlemeleri hayat geçiren ve çocukların haklarını korumaya yönelik politikalar üreten bir ülkedir. Türkiye’de son yıllarda afetlere hazırlık, afet yönetimi ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinde çocukların korunması ve haklarının gözetilmesi üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

Afetler ve Mekânsal Bilgi Teknolojileri

Bütüncül afet yönetiminde ihtiyaç duyulan verilere hızlı ve doğru şekilde ulaşılması ve bu verilerden yeni bilgiler üretilmesinde CBS ve uzaktan algılama teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Uzaktan algılama teknolojileriyle elde edilen uydu ve hava fotoğraflarından yararlanılarak afete uğramış ve uğrayabilecek bölgelere yönelik mekânsal sorgu ve analizler yapılabilmektedir. Uzaktan algılama verileri doğrultusunda afetlere karşı erken uyarı sistemleri hazırlanarak önlem alma ve kurtarma çalışmaları yapılabilmektedir.

Afetler ve Uluslararası İş Birliği

Afetler, çoğu zaman meydana geldiği şehir veya ülkenin müdahale becerisini aşan sorunlara yol açar. Bu nedenle afetin yaşandığı ülkeler, afet kaynaklı zararları gidermek için uluslararası desteğe ihtiyaç duyabilmektedir.

DİKKAT:

T.C. İçişleri Bakanlığına bağlı olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) başlıca görev ve Yetkileri:

* Afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke genelinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri alma

* Afete sebep olabilecek olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlama

* Yurt içi ve yurt dışında insani yardım operasyonlarını yapma, koordine etme, bu konularda politika önerilerini geliştirme ve uygulama

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının genel ağ adresinden (www.afad.gov.tr) ulaşılacak başlıca hizmetler şunlardır:

* Afet ve acil durum eğitim merkezi

* Yardım kampanyaları

* Afete hazır Türkiye

* Afet raporları